

»Z menoj potuje ljubezen«

(Neža Maurer)

Ob 80-letnici Neže Maurer

Kaj napisati o Neži Maurer, pesnici in pisateljici, nagrajeni s številnimi nagradami – zadnja med njimi je prestižni **Zlatnik poezije**, nagrada, s katero želijo izbranemu pesniku izreči priznanje za njegov življenjski opus, s katerim je neizbrisljivo vplival na žlahtnost slovenske poezije, jezika in kulture – častni občanki Škofje Loke, Slovenki leta, pesnici, ki je v letu 2010 praznovala osemdeset let življenja; življenja, ki jo je preizkušalo, vendar ne ohromilo, ji dajalo in odvzemalo, jo bogatilo ter plemenitilo. In vse to, svoj notranji svet in doživljanje zunanjega, nam radodarno ponuja v svojih pesmih. Toliko besed, misli je bilo že napisanih, izrečenih o njej, *»vsi jo poznamo, njene sreče, srečice, njene težave in težavice, veselje, mogoče celo njene navade ..., a vendarle o njej razmišljamo vsak drugače,«* je ob praznovanju pesničinega jubileja povedal Marko Črtalič. Pa vendar nas, bralce, poslušalce vedno znova preseneti s svojo iskrivostjo, izvirnostjo, pronicljivostjo, pogumom, iskrenostjo do sebe in do družbe.

»Odzivam se na soljudi, na družbena dogajanja. Ne želim si le pisati pesmi in biti »pesnica«, ampak želim, da bi ljudje imeli nekaj od tega,« je ob priložnosti zapisala. Tudi naslovi njenih zbirk razodevajo to njeno hotenje: Drevo spoznanja, Litanije za mir, Igra za življenje ...

Kateri so mejniki in obdobja, kaj je bilo tisto, kar je usodno zaznamovalo poezijo Neže Maurer, kaj je usmerjalo njeno poezijo, žitje in bitje nasploh?

Neža Maurer (foto: Tomaž Lunder)

»Z vsakim korakom božam ljubljene poti ...« je verz iz Nežine pesmi o Škofji Loki, o mestu, ki ga ima tako rada. Vendar se njena življenjska pot ni začela tukaj. Rodila se je v vasi Podvin pri Polzeli, kjer je preživljala radostno otroštvo z materjo in starim očetom, v bogastvu pripovedovanja bajk o skrivni preteklosti in rojstnem kraju. A v brezskrbni otroški čas je vse prekmalu vdrla 2. svetovna vojna in prvič se je v Nežino življenje ostro zarezala bolečina. Tu so zapuščeni otroci, starci, invalidi, onemogli, prepuščeni sami sebi na milost in nemilost. Predvsem pa je bil najhujši občutek, ko ti je dano vedeti, da si manjvreden, da si ponižan, da zato, ker si Slovenec, ne moreš in ne smeš postati tisto, kar bi rad. Toda tudi ta čas se je iztekel in nova pot se je odprla, pot v Ljubljano, kjer je najprej končala srednjo šolo in nato učiteljske. Toda hotela je več in tako je leta 1960 diplomirala na Filozofski fakulteti iz slavistike.

Njeno poklicno pot je zaznamovalo najprej učiteljevanje v Črnem Vrhu nad Idrijo, v kraju bogu za hrbtom, kjer pa je bila med njenimi učenci vrsta nadarjenih, bistrih in pridnih otrok. Kot učiteljica pot nadaljuje v Ilirski Bistrici, kjer ustvari prve verze svoje erotične in ljubezenske poezije. In potem je tu novinarstvo, uredništvo televizijskih oddaj v Ljubljani, srečanje s Hermanom Škofičem, bodočim možem in očetom sina Miklavža, pilota, ter hčerke Eve, klovnese; njihov dom postane v Brezju pri Horjulu. Toda vse prekmalu spet zarezče bolečina – smrt ji vzame moža, mater, otroka odideta. Nastopi čas molka, osamljenosti. In Neža znova odide. Naslednja postaja na njeni življenjski poti je Škofja Loka, srednjeveški biser med rekama Sorama, ki postane Nežino mesto, skoraj kraj poistovetenja, mesto, v katerem tudi sedaj pri osemdesetih ustvarja, piše pesmi: *»Koliko jih bom še napisala, tega pa ne vem, odvisno je od življenja in odvisno je od pameti in odvisno je od srca.«*

O svojih poklicih je zapisala: *»Učiteljstvo je bilo prvi klic, klic k študiju in otrokom; novinarstvo je moja priljubljena obrt, v kateri sem se izpopolnila, kolikor sem zmogla; urednikovanje – življenjska želja in nuja; pisateljstvo – moja izpoved, celo moja strast, ki je istočasno strast in muka.«*

Neža Maurer je skozi vse življenje z neizmerno življenjsko energijo, voljo in elanom pisala za otroke, mladino – več kot dvajset knjig pesmi in pravljic se je nanizalo – in odrasle. Poleg proze in publicistike ji je bila, in ji je še vedno, najbolj pri srcu izpovedna ljubezenska lirika. Veliko je tudi prevajala iz slovanskih jezikov ter nemščine, tudi pisanje otroških iger ji ni neznano.

O poeziji Neže Maurer, o njeni sporočilnosti so pisali mnogi, vsi pa ji priznavajo, da je izrazita pesnica izpovedne ljubezenske lirike, v kateri se kaže kot odprta, topla osebnost. Njena pesem kljub osamljenosti stremi k optimizmu, vitalnosti in pogumu; njena sporočila so namenjena vsem ljudem, a niso preprosta, saj nosijo v sebi veliko in trdno modrost, ki se ji reče ljubezen do življenja, ne glede na to, kako globoko lahko segajo rezila njegove usodnosti.

Za Nežo Maurer literarna kritika pravi, da je poslednja vitalistka pesniške literature. S svojim preprostim, a jasnim in neposrednim pesniškim jezikom že leta in leta navdušuje ljubitelje poezije. Kot avtorica je že od svojih pesniških začetkov zelo priljubljena med ljudmi, dolgo, veliko predolgo pa se je morala boriti tudi za priznanje literarne stroke, ki jo šele v zadnjem desetletju uvršča med največja avtorska persena slovenskega ženskega pesništva nasploh.

Ljubezen je torej začetek in konec, alfa in omega vsega izpovedanega v poeziji Neže Maurer, je kot *magma v osrčju planeta*, najvišja človekova usojenost, pa naj bo čutno obarvana, erotična ali naj pomeni umik neposredni ljubezni, umik v prekrogobno ljubezen, naj bo pesem, iz katere lije svetloba ali takšna, iz katere veje s smrtjo osenčena prikrajšanost.

Naju ni več

*Sama sem.
Ti si samo še pot.
Napev nekega jutra.
Nevihata nekega večera.
Dnevi,
povezani z zlato praprotjo,
čakajo,
da jih zažgem
in se zadnjič ogrejem
ob njih.
Čakam,
da moja sla po toploti
premaga muko;
z njo bo ugasnil tudi spomin
na naju.*

*Potem bova spet
ti in jaz.*

Ljubezen kljub smrti ostaja Nežina osnovna življenjska vrednota, magistralna črta zavezanosti življenju: »... iz ljubezni živimo, v ljubezni živimo in z njo odhajamo«. In Josip Osti dodaja: »Ljubezen je za Nežo Maurer omamljajoča čarovnijska duha in telesa. Izvir osmišljanja življenja, tudi ko le-ta pride do roba nesmišlja in moči, da bi prenesel in prebolel vsakršne udarce in izgube. Celotna smrt ljubljenega človeka.«

A ne samo ljubezen, tu je tudi njen antipod, ki pa ni sovraštvo, temveč strah, stiska, nasilje, žalost, ki so jih izzvali dogodki v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, v katerem:

Vsi otroci vendar niso moji!

*Eden je tam,
kjer bo najprej treščilo,
razsulo vse
in prah v višine razpršilo.
To bo lep konec.
Brez bolečin, brez upanja
in obupavanja.*

*Drugi leta visoko
in bo trdo padel na tla,
se ubil, razbil.
Zemlja ga bo vzela vase,
še toplega, dišečega
po zadnjem izdihu.
To bo lep konec.
Brez bolečin, brez upanja
in obupavanja.*

*A vsi drugi po vsem svetu –
cvet ob cvetu, up ob upu?
Ta hip jih je umrlo tisoč.
A koliko jih bo ožganih,
oslepljenih vpilo po smrti
kot po najboljši materi ...*

*Sedim za mizo,
sklepam roke na trebuhu
in kot Pilat sama sebi govorim:
Vsi otroci vendar niso moji!*

(Pilatinja iz zbirke Litanije za mir,
izdane med 10-dnevno vojno za Slovenijo)

Ne smemo tudi pozabiti omeniti Nežinih pesmi o družini in otrocih, zbranih v zbirki *Od mene k tebi*, pesmi o čarovniji začaranega kroga rojstva in smrti, odraščanja in dozorevanja, pesmi, za katere literarni kritik Denis Poniž pravi, da stopajo dobesedno v srce. Pripovedujejo namreč tisto, kar to srce – moje, tvoje, vsakršno – hoče slišati, da lahko preživi v ponorelem svetu. In brati jih je treba s tiho zbranostjo, za katero bo bralec poplačan z besedami, ki mu bodo zazvenele in se vtisnile v srce, tam ostale, kot želi pesnica, da bi ostala:

Naj ostanem

*Naj jim ostanem v spominu kot potok,
ki odžeja in pomirja
z žuborečo pesmijo.*

*Naj ostanem kot kruh na mizi
za vse, ki se ustavijo
spotoma.*